

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТА ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Ніна ВОРОНKOBA (Кіровоград, Україна)

У статті розкриті поняття «текст», «інтерпретація тексту», «аналіз тексту» та обговорюється зміст лінгвостилістичного аналізу художнього тексту.

Ключові слова: текст, читач, інтерпретація, автор, лінгвістичний аналіз, механізм роботи з текстом, художній текст

This article deals with the following terms such as text, interpretation of the text. Text analysis and stylistic analysis of a fiction piece content are discussed.

Key words: text, interpretation, reader, author, linguistic analysis, the way of working with text, fiction text.

Під поняттям «інтерпретація» розуміємо дослідницьку діяльність, пов'язану з тлумаченням змістової, смислової сторони літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілістю вищого порядку. Смісловий зміст досліджуваного літературного явища в інтерпретації виявляється через відповідний контекст на фоні сукупностей вищого порядку. Слово «інтерпретація» походить від латинського *interpretation* – пояснення, трактування. Воно означає пояснення, роз'яснення, тлумачення змісту, значення будь-чого. Інтерпретація тексту це важлива галузь літературознавства, методологія якої називається герменевтикою. Процес інтерпретації забезпечує процес спілкування та розуміння. Його складність по відношенню до художнього тексту визначається насамперед складністю сенсу структури такого тексту, що вимагає певних зусиль для розуміння.

Так, П.Рікер пов'язує інтерпретацію з особливою діяльністю мислення, яка полягає в розумінні сенсу, схованого за очевидним сенсом, в розкритті рівнів значення, що приховані в буквальному значенні.

Предметом інтерпретації можуть бути:

- будь-які елементи літературного твору (фрагменти, сцени, мотиви, персонажі, алегорії, символи, тропи і навіть окремі речення та слова), співвіднесені з відповідним контекстом твору або позатекстовою ситуацією;
- літературний твір як цілість, коли у творі й поза ним відшуковується те завуальоване, приховане, що з'єднує усі компоненти в одне ціле й робить твір неповторним;
- літературна цілісність вищого порядку, ніж літературний твір, наприклад, творчість письменника, літературна школа, літературний напрям, літературний період.

Текст (фр. *texte*, англ. *text*, от лат. *textus* – «тканина, сплетіння, структура; зв'язне висловлювання») – мовний твір необмеженої довжини. Тексти є предметом дослідження не тільки лінгвістики, але і інших наук:

- літературознавства,
- семіотики,
- психології,
- історії, до складу якої входять палеографія і текстологія,
- юриспруденції,
- теології,
- етнографії

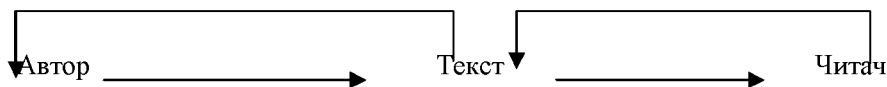
Термін «текст» інколи, особливо в літературознавчому та культурологічному контексті, вживається в особливому абстрактному сенсі, приблизно такому: «пов'язана між собою сукупність концептів та ідей, які належать до певної сфери» [1]. Аналіз – це осмислення художнього твору, розгляд його складових елементів, визначення тем, ідей, мотивів, способу їх образного втілення, а також дослідження засобів творення образів. Проведення аналізу художнього тексту спонукає мислити, запам'ятовувати думки, уявляти картини, образи. Аналіз художнього твору – це уявна операція над твором, яка передбачає поділення його на частини (складники змісту і форми), виділення певних частин, дослідження їхніх особливостей, визначення місця й функціональної ролі в загальній системі твору, встановлення характеру взаємодії з іншими його частинами. Художній твір – це свідомо споруджена письменником

будова, створена з точним урахуванням у ній всього, це передача наслідків образного мислення; передача у формі зображення такої життєвої історії, що говорить про те, що усвідомилось для автора в його образному мисленні про життя. Аналіз художнього тексту є одним із ефективних прийомів розвитку зв'язного мовлення учнів, оскільки сприяє збагаченню активного словника, вчить правильно використовувати мовні засоби, що відповідають темі та змістові висловленого або написаного. Тексти виникають внаслідок мовної взаємодії, і адекватне розуміння сутності тексту можливе лише при врахуванні динамічних процесів мовного спілкування, наслідком якого є виникнення тексту. Існує серед науковців думка, що найголовнішим в діяльності вчителя мають бути два моменти: виразне читання та аналіз художнього тексту. Аналіз як процес співтворчості (діалог) вчителя та учнів і є основним в ході вивчення художнього твору. Цей діалог варто розглядати як процес зіткнення картин світогляду автора і інтерпретатора, оскільки розуміння будь-якого художнього твору зумовлено комплексом факторів соціально-психологічного і культурно-мовного характеру, контекстом буття реципієнта. Саме у свідомості читача на основі друкованого чи рукописного тексту (внаслідок подесу читання) повинен витворитися власний, читацький твір. Поява читацького твору залежить від двох речей: по-перше, від якості самого тексту, по – друге, від обсягу внутрішнього світу читача, від уміння реципієнта спілкуватися з художнім текстом, розбудувати на його основі власний літературний твір. Таким чином, щоб розкрити зміст і, відповідно, зрозуміти літературний текст, необхідно належним чином інтерпретувати його. Як показав теоретичний і практичний аналіз, процес інтерпретації передбачає наступні етапи: здогадка, припущення, гіпотеза; висновки та іїспівставлення із загальновідомими даними; узгодження перших двох етапів, внаслідок чого вдається досягнути зміст тексту. Інтерпретація тексту є своєрідною взаємодією двох світів: внутрішнього світу літературного твору та світу. Вчені стверджують, що в процесі інтерпретації реципієнт вибудовує свою проєкцію тексту, до якої поряд з образом ідеального художнього тексту і механізмами порівняння ідеального тексту із запропонованим, входять механізми аксіологічної інтерпретації, яка дає змогу реципієнту давати цю чи іншу інтегральну оцінку тексту [4:86]. В результаті активної ролі реципієнта, який додає до художнього тексту власне уявлення про життя та життєві цінності, стає можливим існування декількох різних інтерпретацій одного тексту, що пояснюється також різним рівнем готовності зрозуміти текст і різними характеристиками мовних особистостей. На основі інтерпретації ми можемо оцінити ступінь і глибину розуміння тексту реципієнтом. Однією з форм аналізу тексту і один із способів продемонструвати його результат є виразне читання тексту. Отже, головна якість, яка повинна бути притаманна вчителю, – це мистецтво аналізу. І водночас, мистецтво залучити учнів до процесу аналізу. Навчання літературознавчому і лінгвістичному аналізу тексту – важливий вид роботи вчителя-філолога. Тексти завжди привертати увагу лінгвістів як особливий об'єкт вивчення. При виконанні аналізу тексту використовуються різні види читання. Під інтерпретацією тексту розуміємо процес збагнення, розуміння художнього тексту. Різні підходи до аналізу тексту, параметри аналізу тексту розглядають в своїх дослідженнях Гальперін І.Р. [1: 56], Горелікова М.І. [2:], Степанов Г.В. [5] та інші вчені.

Текст – це закодована дійсність, кодом якої є мова. Текст народжується двічі:

1. Письменник створює текст

2. Читач читає, бачить мовні одиниці, поєднує їх, розгадує «код» тексту, потім звертається до автора.

Важливим аспектом в роботі над художнім текстом є його лінгвістичний аналіз. Лінгвостилістичний аналіз слід розуміти не як механічне поділення тексту, а як процес, що передбачає в кінцевому результаті синтезуючи прийоми. Аналіз кожного уривка тексту супроводжується синтезуючими прийомами. Лінгвістичний аналіз зберігає ознаки логічного аналізу, що є спільним для всіх наук за такою приблизною схемою:

- поділ об'єкта аналізу на його складники;
- визначення зв'язків між компонентами цілого;
- докладний розгляд та опис складників;
- характеристика окремих частин.

Лінгвістичний аналіз художнього і публіцистичного текстів полягає у виявленні сутності таких фактів:

1. застарілих слів і зворотів, тобто лексичних та фразеологічних архаїзмів та історизмів;
2. незрозумілих фактів поетичної символіки;
3. застарілих і okazіональних перифраз;
4. незнаних сучасному носієві мови діалектизмів, професіоналізмів, арготизмів, термінів.

Лінгвістичний аналіз художнього тексту спрямований на формування у майбутнього вчителя вміння проникнути у суть художнього твору через аналіз його мовного оформлення. Звідси випливає завдання лінгвістичного аналізу – виявити і пояснити використані у художньому тексті мовні факти різних рівнів з метою встановлення їх смислових і естетичних функцій. Лінгвоаналіз завершує весь цикл лінгвістичних дисциплін, тому його мета – допомагає студентам систематизувати знання, отримані раніше, й усвідомити їх необхідність для роботи з художнім твором у школі; підготувати грамотних фахівців, які вміють мотивовано підбирати тексти для класного і позакласного читання, самостійно оцінювати мовні засоби художнього твору, мають розвинуте чуття мови, образне мислення й готові виховувати ці якості у своїх майбутніх учнів. Якщо сприймати зміст художнього тексту можуть практично всі читачі, то проводити його аналіз під силу не всім категоріям читачів. Проте й саме сприймання не можна розуміти однозначно, оскільки необхідно враховувати існування трьох його рівнів. На першому сприймається експліцитний зміст (безпосереднє вираження), на другому рівні – імпліцитний (глибинний, не виражений безпосередньо, підтекст) і на третьому – естетичний (властивий усім витворам мистецтва, який впливає на почуття прекрасного у людині). Грамотний, достатньо підготовлений читач (зокрема вчитель) сприймає всі рівні змісту – в ідеалі в максимальній відповідності до задуму автора. Навчитися такого сприймання можна за допомогою занять лінгвістичного аналізу, на яких звертається увага на всі одиниці, що складають текст, і виділяються ті з них, які в даному випадку володіють якимось особливим значенням, допомагають передавати імпліцитний та естетичний зміст. Отже, варто зазначити, що стилістично-лінгвістичний аналіз художнього тексту є явищем різностороннім і кожен може запропонувати свій метод аналізу і у кожного може бути своє бачення цього аналізу, але всі вони мають одне завдання: виявлення та пояснення використаних у художньому тексті мовних фактів у всіх значеннях і варіантах використання.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. / И. Р. Гальперин. – М.: КомКнига, 2007. – 148 с.
2. Гореликова М.И. Лингвистический анализ художественного текста. / М. И. Гореликова. – М.: Русский язык, 1989. – 151 с.
3. Рикёр, П. Конфликт интерпретаций: Очерки о герменевтике / Пер. с фр. И. С. Вдовина / П. Рикер.. – М.: Канон-Пресс-Ц; Кучково поле, 1995. – 697 с.
4. Сорокин Ю. А. Психо-лингвистические аспекты изучения текста. / Ю. А. Сорокин. – М.: Наука, 1985. –168 с.
5. Личностно-ориентированный подход в работе педагога: разработка и использование / Под ред. Е.Н. Степанова. – М., 2003. – 128 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ніна Воронкова – старший викладач кафедри германської філології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: інтерпретація художнього тексту, лінгвостилістичний аналіз художнього тексту.